

Warszawa, dnia czerwca 2020 r.

MINISTER
Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

DSR-I.8202.185.2020.PW

Pan
Stanisław Trociuk
Zastępcą Rzecznika Praw
Obywatelskich

Odpowiadając na pismo Pana Rzecznika z dnia 1 września 2020 r., znak: III.554.12.2020.JA, w sprawie Informacji Najwyższej Izby Kontroli P/19/043 pn. *Opieka nad dziećmi w pogotowiach rodzinnych i opiekuńczych*, uprzejmie informuję;

W zeszłym roku obchodzone było XX-lecie pieczy zastępczej w Polsce. Analizując rys historyczny tego systemu, należy przyznać, że zaszły w nim znaczące zmiany. Rozbudowane wsparcie dla rodzin biologicznych, postępujący proces deinstytucjonalizacji, coraz bardziej skuteczne programy usamodzielnienia i pomoc oferowana przez państwo przynoszą stopniowo wymierne efekty. Cieszy fakt, że rodziny zastępcze mają coraz większe uznanie w społeczeństwie, że następuje profesjonalizacja zawodu rodzica zastępczego, a dzisiejsze placówki opiekuńczo- wychowawcze coraz bardziej przypominają małe wspólnoty, w których starsze dzieci przygotowują się do odpowiedzialnego startu w dorosłość.

Z uwagi na szczególny charakter pieczy zastępczej, znajduje się ona w stałym kręgu zainteresowań resortu rodziny, który każdego roku podejmuje szereg interwencji mających na celu zapewnienie odpowiedniego stosowania przepisów w tym zakresie, współpracując ściśle z wojewodami, starostami, poszczególnymi rodzinami zastępczymi, prowadzącymi rodzinne domy dziecka, czy też dyrektorami instytucjonalnych form pieczy zastępczej.

Resort rodziny przeprowadza także stałą ewaluację systemu na terenie całego kraju. Corocznie przygotowywana jest bowiem Informacja o realizacji ustawy z dnia 9 czerwca

2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 821), w której największa część poświęcona jest analizom odnoszącym się do pieczy zastępczej, w tym rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, czy też interwencyjnych placówek opiekuńczo- wychowawczych.

Efektem ww. działań było m.in. opracowanie w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej projektu nowelizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw, który w dniu 6 listopada 2018 r. został przyjęty przez Radę Ministrów. W związku z nową kadencją Sejmu RP projekt ten uległ jednak dyskontynuacji. Projekt zawierał rozwiązania, które w wielu miejscach są zbieżne z postulatami wynikającymi z przedstawionej Informacji o wynikach kontroli.

Wśród nich należy wskazać przede wszystkim utworzenie rejestru centralnego miejsc w pieczy zastępczej, który miał służyć jednostkom organizacyjnym wspierania rodziny i pieczy zastępczej, wskazanym w projekcie ustawy, do lepszej organizacji pieczy zastępczej i zgodnego z dobrem dziecka poszukiwania wolnych miejsc w pieczy zastępczej na terenie całej Polski przez sąd rodzinny. Rejestr ten miał obejmować w szczególności:

- wykaz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej oraz osób, o których mowa w art. 37 ust. 2, z podziałem na dzieci i osoby umieszczone w poszczególnych formach rodzinnej pieczy zastępczej oraz poszczególnych formach instytucjonalnej pieczy zastępczej;
- wykaz kandydatów zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- wykaz rodzin zastępczych z podziałem na rodziny zastępcze spokrewnione, niezawodowe albo zawodowe;
- wykaz rodzinnych domów dziecka;
- wykaz placówek opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówek opiekuńczo terapeutycznych albo interwencyjnych ośrodków preadpcyjnych.

Innymi kluczowymi rozwiązaniami w ww. projekcie, mającymi wpływ na funkcjonowanie rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, czy też interwencyjnych placówek opiekuńczo- wychowawczych były:

- Wzmocnienie zakazu umieszczania dziecka poniżej 10. roku życia w placówce opiekuńczo-wychowawczej z wyłączeniem przypadku, gdy w placówce umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka;

Obecnie zgodnie z art. 95 ust. 2 ustawy, umieszczenie dziecka poniżej 10. roku życia w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego jest możliwe w przypadku, gdy w danej placówce opiekuńczo-wychowawczej umieszczona jest matka lub ojciec tego dziecka oraz w innych wyjątkowych przypadkach, szczególnie gdy przemawia za tym stan zdrowia dziecka lub dotyczy to rodzeństwa. Zakaz ten, co zostało wskazane także w *Informacja o wynikach kontroli*, jest niestety łamany w wielu powiatach. Propozycja zmierzała właśnie do wyeliminowania przypadków umieszczania dziecka poniżej 10. roku życia w pieczy instytucjonalnej. Dla liczego rodzeństwa są przeznaczone rodzinne domy dziecka, których liczba zgodnie ze statystykami stale rośnie (wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. ich liczba wynosiła 668 wobec 613 w roku poprzednim).

- Wprowadzenie zasady, zgodnie z którą rodziny zastępcze zawodowe będzie mógł organizować nie tylko powiat, ale także na zlecenie powiatu podmiot niepubliczny.
- Doprecyzowanie, że kandydaci na rodziców zastępczych będą mogli odbyć niezbędne szkolenie i uzyskać kwalifikację w każdym powiecie w Polsce, a nie tylko w powiecie miejsca zamieszkania. Zmiany mają ułatwić proces zakładania nowych rodzin zastępczych.
- Wprowadzenie zasady, że wynagrodzenie przysługujące rodzinie zastępczej zawodowej i prowadzącemu rodzinny dom dziecka, nie może być niższe niż kwota minimalnego wynagrodzenie za pracę, o którym mowa w ustawie z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2017 r. poz. 847). W przypadku gdy rodzina zastępcza zawodowa będzie pełnić funkcję pogotowia rodzinnego otrzyma miesięczne wynagrodzenie nie niższe niż 124% kwoty minimalnego wynagrodzenia.
- Zmiana charakteru umowy o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej z umowy na czas oznaczony na umowę na czas nieoznaczony, której okres wypowiedzenia wynosi 3 miesiące.
- Zmiana zasad zatrudniania osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich w rodzinach zastępczych poprzez uwzględnienie dodatkowo przypadku rodzin zastępczych, w których jest umieszczone dziecko niepełnosprawne. Przewidziano, że osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich zatrudnia się również na wniosek rodziny zastępczej zawodowej lub rodziny niezawodowej w przypadku gdy w rodzinie tej przebywa co najmniej 3 dzieci, w tym co najmniej jedno legitymujące się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Projekt zakładał również opracowywanie i wydawanie przez Ministra właściwego do spraw rodziny standardów dotyczących wspierania rodziny, tworzenia, funkcjonowania i likwidowania rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz organizacji i prowadzenia ośrodków adopcyjnych.

Powyższe rozwiązania, jak również wskazana w treści pisma Pana Rzecznika kwestia opinii organizatora rodzinnej pieczy zastępczej o której mowa w art. 83 ust. 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, będą poddawane dalszej analizie na etapie ewentualnych kolejnych prac związanych z nowelizacją ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w zakresie odnoszącym się do pieczy zastępczej.

Według danych statystycznych resortu rodziny na dzień 31 grudnia 2019 r. w pieczy zastępczej w Polsce umieszczonych było 72 450 dzieci. W ostatnich latach zatem liczba dzieci w pieczy zastępczej wykazuje niewielkie tendencje spadkowe lub utrzymuje się na podobnym poziomie. Stan ten wskazuje na potrzebę ciągłego wzmacniania usług kierowanych do rodzin biologicznych, tak aby nie dochodziło do konieczności separowania dzieci, a także aby mogły one jak najszybciej powrócić do poprawnie funkcjonującego domu rodzinnego. W ostatnich latach - co istotne - obserwujemy spadek odsetka dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w stosunku do całości populacji dzieci w przedziale do 18 roku życia. Ogromnym sukcesem jest utrzymanie się pozytywnego trendu, że zdecydowana większość dzieci, tj. 77% (55 458 dzieci), które muszą pozostawać w pieczy zastępczej, znajduje bezpieczną przystań w jej formach rodzinnych. Jedynie 23% wychowanków (16 992 dzieci) przebywa nadal w pieczy instytucjonalnej. W pieczy instytucjonalnej z roku na rok maleje liczba wychowanków ogółem, a przeciętna liczba dzieci wynosi 15 osób. Przypomnijmy, że przed 2012 rokiem w placówkach opiekuńczo-wychowawczych z trudem osiągniany był standard 30-osobowy.

Od dnia wejścia w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zauważalny jest dynamiczny wzrost liczby rodzinnych domów dziecka - wg stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. ich liczba wynosiła 668. Rośnie także liczba rodzin zastępczych zawodowych - z 2 126 w roku 2018 do 2 167 w roku 2019. Pozytywnie ocenić należy również wzrost liczby koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Ich zadaniem jest m.in. bieżące wspieranie rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka. W 2019 roku ich liczba wynosiła 1 757.

Wskazany w treści pisma Pana Rzecznika problem wciąż niewystarczającej liczby zawodowych rodzin zastępczych może być związany z limitami rodzin zastępczych zawodowych na dany rok kalendarzowym, określonymi w 3 letnich programach dotyczących rozwój pieczy zastępczej. Dodatkowym wyzwaniem jest także pozyskiwanie nowych rodzin zastępczych jak również stałe dbanie o rodziny zastępcze już istniejące. Piecza zastępcza, w szczególności zaś ta o charakterze interwencyjnym jest zadaniem niezwykle trudnym, dlatego też wymaga ciągłego wsparcia i wzmocnienia, zarówno ze strony zarówno władz lokalnych, jak i ze strony Rządu Polskiego.

Rodzinom zastępczym, jak również prowadzącym rodzinne domy dziecka, na każde umieszczone dziecko, przysługuje finansowane przez samorząd powiatu i współfinansowane przez samorząd gminy, wypłacane co miesiąc, świadczenie na pokrycie kosztów jego utrzymania (w rodzinach spokrewnionych nie niższe niż 694 zł, a w rodzinach niespokrewnionych nie niższe niż 1 052 zł) oraz dodatek na dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności (nie niższe niż 211 zł). Ponadto rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka starosta przyznaje zagwarantowane ustawowo świadczenia dodatkowe o charakterze obligatoryjnym i fakultatywnym.

Szczególnym wyrazem troski Rządu o rozwój i wzmocnienie rodzinnych form pieczy zastępczej była decyzja o przyznaniu dodatku wychowawczego w kwocie 500 zł miesięcznie (Program Rodzina 500+) oraz jednorazowego świadczenia wynoszącego 300 zł (Dobry Start) na każde przebywające w pieczy dziecko. Dodatek ten wprowadzany był dwuetapowo. Na początek świadczenie 500+ otrzymały rodzinne formy pieczy zastępczej, natomiast dzięki ostatnim zmianom ustawowym – wsparcie to objęło także dzieci przebywające w pieczy instytucjonalnej. Są to środki, które przeznacza się w szczególności na rozwój zainteresowań oraz zwiększanie szans edukacyjnych i rozwojowych dzieci. Dzięki wsparciu z Programu Rodzina 500+ rodziny zastępcze uzyskały znaczący, bo aż 47% wzrost kwoty miesięcznego wsparcia na utrzymanie dziecka.

Rodzinie zastępczej zawodowej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka przysługuje wynagrodzenie określone w umowach, którego minimalna wysokość od dnia 1 kwietnia 2020 roku wzrosła analogicznie do wzrostu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej (wskaźnik wzrostu na poziomie 106%).

W ramach działań resortu rodziny, między innymi dzięki Programowi Operacyjnemu Wiedza Edukacja Rozwój z poziomu centralnego promowana jest idea deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej oraz szkolone są kadry systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej, natomiast regionalne programy operacyjne wdrażają już konkretne, służące intensyfikacji

przemian w pieczy zastępczej rozwiązania lokalne w poszczególnych wspólnotach samorządowych. Także w tym trudnym czasie pandemii Covid-19, udało się pozyskać dla pieczy zastępczej wymierną pomoc. Resort rodziny w związku z wejściem w życie ustawy przeciwdziałającej skutkom Covid-19 i wynikającą z jej przepisów możliwością uruchomienia szybkiej ścieżki procedowania projektów unijnych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, prowadzi projekt polegający na udzieleniu wsparcia podmiotom pieczy zastępczej, a przede wszystkim dzieciom objętym opieką i wychowaniem w zakresie m.in. zakupu komputerów i oprogramowania na cele realizowania zadań w trybie zdalnej szkoły oraz na potrzeby związane bezpośrednio z walką z epidemią Covid-19. Procedowany aktualnie wniosek na kwotę 130 mln złotych i dotyczy zabezpieczania wychowanków pieczy zastępczej w komputery wraz z oprogramowaniem oraz w sprzęt audiowizualny, specjalne oprogramowanie komputerowe dla dzieci z niepełnosprawnościami, sprzęt ochrony osobistej i środki dezynfekcyjne, jak również sprzęt służący wyposażeniu miejsc izolacji/ kwarantanny.

Z poważaniem

*z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Barbara Socha
Podsekretarz Stanu*

/-podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/